

Sverige behöver en nationell handlingsplan

SDR:s uppmaning till riksdagen

Verka för att regeringen beslutar att ta fram en nationell handlingsplan för dövas lika rättigheter och svenskt teckenspråk, med tydliga mål, ansvar, åtgärder och uppföljning.

Rättigheterna berör många områden men saknar en gemensam riktning

Dövas rättigheter berör bland annat utbildning, arbetsliv, vård, socialtjänst, kultur, medier, demokrati, rättsväsende och krisberedskap. Frågorna hanteras inom olika politikområden, av olika departement och myndigheter och genom skilda mål och uppdrag. Ingen aktör har i dag ett tydligt ansvar för att hålla samman helheten och följa om dövas rättigheter och tillgången till svenskt teckenspråk fungerar genom hela livet. Ansvar finns inom många verksamheter, men helhetsansvaret saknas.

Erkända rättigheter har inte blivit ett samlat politiskt åtagande

Språklagen, barnkonventionen och CRPD ger viktiga utgångspunkter, men Sverige saknar gemensamma nationella mål, beslutade åtgärder, utpekade ansvariga och en samlad uppföljning för dövas lika rättigheter och svenskt teckenspråk. Därför går det inte att systematiskt bedöma om politiken leder till förbättringar, vilka strukturella hinder som består eller vilka nya beslut som krävs. Rättigheterna behöver omsättas i ett långsiktigt och uppföljningsbart politiskt åtagande.

Politiken bygger på ett otillräckligt kunskapsunderlag

Det saknas aktuell och samlad kunskap om dövas livsvillkor och om hur samhällets åtaganden för svenskt teckenspråk genomförs. Utan statistik, forskning, kartläggningar och återkommande uppföljning riskerar politiska beslut att bygga på en ofullständig bild. En handlingsplan behövs därför för att bygga upp kunskap, synliggöra strukturella hinder och göra det möjligt att följa resultaten av politiken över tid.

Handlingsplanen gör rättigheterna möjliga att genomföra och följa upp

En nationell handlingsplan ska samla mål, prioriteringar, konkreta åtgärder, ansvariga aktörer, tidsramar och uppföljning inom berörda samhällsområden. Den ska skapa en gemensam riktning för språkpolitiken och funktionshinderspolitiken och därmed spegla att döva både har rättigheter som personer med funktionsnedsättning och utgör en språklig och kulturell minoritet. Handlingsplanen ska omfatta hela livsperspektivet, tas fram i nära samverkan med dövas organisationer och ge regeringen ett verktyg för att genomföra rättigheterna systematiskt och långsiktigt.

Två reformer som ska drivas parallellt

Teckenspråkslagen och den nationella handlingsplanen fyller olika funktioner och ska inte göras beroende av varandra. Teckenspråkslagen stärker den rättsliga grunden. Handlingsplanen omsätter rättigheterna i politisk handling. Tydlig uppföljning och ett bättre kunskapsunderlag visar om genomförandet fungerar. Sverige behöver alla dessa delar för att gå från erkännande till faktisk jämlikhet.

Sverige behöver en teckenspråkslag

SDR:s uppmaning till riksdagen

Verka för att regeringen tillsätter en statlig utredning med uppdrag att lämna förslag till en teckenspråkslag som stärker den rättsliga ställningen för svenskt teckenspråk och dövas lika rättigheter.

Dagens lagstiftning stannar vid ett övergripande ansvar

Enligt språklagen har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja svenskt teckenspråk. Döva, hörselskadade och andra som har behov av svenskt teckenspråk ska också ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda språket. Det är viktiga bestämmelser, men de anger inte tillräckligt tydligt vad ansvaret kräver, hur det ska genomföras eller hur det ska följas upp. Erkännandet har därför inte omsatts i en sammanhållen rättslig struktur.

Språkrättigheter kan inte reduceras till tolk och tillgänglighet

Döva utgör en språklig och kulturell minoritet med svenskt teckenspråk som bärande språk. Ändå hanteras dövas rättigheter ofta som frågor om funktionsnedsättning, tolk eller tillgänglighet. Det är viktiga delar, men de ersätter inte rätten till språk. En tolkinsats i en viss situation säkerställer inte barns rätt till tidig tillgång till svenskt teckenspråk och språkutveckling. Den säkerställer inte heller en teckenspråkig utbildningsmiljö, information direkt på svenskt teckenspråk eller möjligheten att skapa och ta del av kultur på det egna språket. Svenskt teckenspråk behöver därför en självständig och tydligare språkpolitisk och rättslig ställning.

Ett övergripande ansvar behöver konkretiseras

Av 1 kap. 2 § regeringsformen framgår att det allmänna ska motverka diskriminering på grund av bland annat språklig tillhörighet och funktionsnedsättning. Där anges också att språkliga minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Språklagen ger det allmänna ett särskilt ansvar att skydda och främja både de nationella minoritetsspråken och svenskt teckenspråk. För de nationella minoritetsspråken har ansvaret konkretiserats genom särskild lagstiftning. Minoritetslagen är dock utformad för Sveriges erkända nationella minoriteter och kan därför inte direkt tillämpas på svenskt teckenspråk. Jämförelsen visar i stället principen: ett övergripande ansvar i språklagen kan behöva utvecklas genom en särskild lag. Språklagsutredningen 2008 bedömde att en mer detaljerad reglering av insatserna för svenskt teckenspråk borde finnas i särskild lagstiftning.

En utredning ska ta fram den svenska modellen

SDR vill att regeringen tillsätter en statlig utredning som lämnar förslag till en teckenspråkslag. Lagen ska utformas utifrån svenskt teckenspråks egna förutsättningar och dövas ställning som språklig och kulturell minoritet. Utredningen ska belysa hur det allmänna ansvar kan konkretiseras och hur lagen ska förhålla sig till språklagen, barnkonventionen, CRPD och annan relevant lagstiftning samt till styrning, uppföljning och tillsyn. Erfarenheter kan hämtas från Finland, som har en särskild teckenspråkslag, och Norge, som har reglerat norskt teckenspråk i sin språklag, men Sverige behöver utforma en egen modell.